"ΠΑΛΙΟΙ ΣΚΟΠΟΙ,,

(ΕΝΑ ΦΙΛΙΚΟ ΓΡΑΜΜΑ)

Φρεκατίδα, 15 τοῦ Σεπτέβρη 1909.

Ἀγαπητέ μου Ἐφταλιώτη,

Οἱ «Παλιοὶ Σκοποί» σου μοῦ φέρανε μιὰ καινούργια ποιητικὴ συγκίνηση, σὰν καθετὶ ποὺ ἀναβρύζει ἀπ' τὰ βάθια τοῦ εἶναι μας, ἁπλό, εἰλικρινὸ καὶ τίμιο. Παλιὰ καὶ καινούργια δὲν ἔχει ἡ Τέχνη, γιατὶ ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου, στὴ βαθύτερή της οὐσία, στάθηκε πάντα ἀνάλλαγη ἀπ' τῶν καιρῶν τὸ πέρασμα, σὰν τὰ μεγάλα καὶ τὰ αἰώνια στοιχεῖα τῆς Φύσης, σὰν τὸ νερὸ καὶ σὰν τὴ φωτιά. Καὶ τ' ἀγνά της φανερώματα, στὶς πιὸ διαφορετικὲς μορφές, ποὺ τοὺς δίνουνε τῆς τέχνης τὰ κλωθογυρίσματα, ἀνάλλαγα κι αὐτὰ στὸ βαθύτερό τους χαρακτῆρα καὶ στὰ θεμελιώδικά τους γνωρίσματα. Οἱ μόδες ξαφνίζουνε καὶ παραπλανοῦνε τοὺς ἀνίδεους. Οἱ αἰσθαντικοὶ κ' οἱ στοχαστικοὶ ἔχουνε τὸ δῶρο νὰ γίνονται παλιοὶ μὲ τοὺς παλιοὺς, καινούργιοι μὲ τοὺς καινούργιους. Ἔτσι πάντα καὶ μὲ τοῦτο τὸν τρόπο ἡ ἀληθινὴ τέχνη ζῇ ἀγέραστη, δροσερὴ καὶ παρθενική, μέσα στὰ πράματα ποὺ γερνοῦνε καὶ σβύνουνε.

Ἀφορμὴ στὰ λόγια τοῦτα μοῦδωκε, ἀγαπητέ μου ποιητή, ὁ τίτλος τοῦ ἔργου σου, μὰ κ' ἡ οὐσία του. Βαφτίζοντας παλιοὺς τοὺς σκοπούς σου, ἴσως τῶκανες, νοιώθοντας ἀτός σου στὶς δικές σου μελωδίες κάποιουνε παλιό, λησμονημένο καὶ ξένο στὰ χρόνια μας ρυθμό. Ἴσως αὐτὴ νἆναι κ' ἡ ἐντύπωση ἐκεινοῦ ποὺ τοὺς ἀκούει γιὰ πρώτη φορὰ ἢ τοὺς ξανακούει ὕστερ' ἀπὸ πολλὰ χρόνια. Στὸν καιρό μας ἡ ποίηση, σὰν καθετὶ ποὺ ζῇ καὶ κινιέται στὴν ὕλικὴ γιὰ τὴν ἠθικὰ σφαῖρα, ἄλλαξε σὲ πολλὰ καὶ μορφὴ καὶ παρουσιαστικὸ καὶ τρόπους. Πιὸ περίτεχνη, πιὸ κομέτικη, πιὸ μαργιόλα, πιὸ κατεργάρα στὸ ἐξωτερικό της. Στὸ βάθος της πιὸ μουσική, πιὸ ὑποβλητική, πιὸ διπλωμάτισσα, νὰ ποῦμε. Ἀλλοῦ κ' ἐδῶ τὰ ἴδια. Ἀκόμα στὸν τόπο μας τὰ τελευταῖα χρόνια, παραιτώντας—τὶς περισσότερες φορὲς ἀπὸ ἐπίδειξη καὶ φτωχοπερηφάνεια—τὶς ἁπλὲς κι ἀθῶες συγκίνησες. γύρεψε νὰ ὑψωθῇ ὡς τὶς ἀνώτερες σφαῖρες τοῦ πνευματικοῦ αἰθέρα καὶ νὰ ταράξῃ χορδὲς τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς, ποὺ μόνο λιγοστὲς καὶ σημαδιακὲς δοξαριὲς τὶς ταράξανε ὡς τὰ τώρα μέσα στὴ ζωὴ τῶν αἰώνων. Καλὰ γιὰ ἀχαμνά, ἄξια γιὰ ἀνάξια, ὅλα τοῦτα τὰ φανερώματα τῆς τέχνης στὶς ἡμέρες μας, ἔχουνε πάντα τὸ προσωρινὸ χάρισμα τοῦ καινούργιου καὶ τοῦ ἀσυνείθιστου. Ἕνας παλιὸς σκοπὸς ἀνάμεσό τους, ὅσο γλυκὰ κοὶ παθητικὰ κι ἂν ταράζῃ τὸν ἀέρα, ἀγριεύεται πάντα μὲ κάποιο ξάφνισμα καὶ—τί νὰ τὸ κρύβουμε;—καὶ μὲ κάπια καταφρόνια στοὺς κύκλους τοῦ *μοντερνισμοῦ*. Αὐτὰ λογάριαζες ἴσως ἀτός σου βαφτίζοντας τοὺς σκοπούς σου μὲ τόση ταπεινοσύνη.

Ὅμως τί βγαίνει; Ὅλα τοῦτα εἶναι περαστικὰ καὶ πρόσκαιρα. Μόδες καὶ τεχνοτροπίες δὲ φελᾶνε τίποτε μέσα στὴ μεγάλη ζωὴ τῆς Τέχνης. Θὰ μείνῃ πάντα δροσερὸ κι ἀξεθώριαστο τὸ τραγούδι, ποὺ μ' ἕναν ἢ ἄλλονε ρυθμό, μ' ἕναν ἢ ἄλλονε σκοπό, διαλάλησε τοὺς ἀληθινοὺς καημούς, τὶς ἀληθινὲς ἀγάπες καὶ τὶς αἰώνιες ἀποθυμιὲς τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς. Γι' αὐτὸ οἱ «Παλιοὶ Σκοποί» σου, ὅσο καὶ νὰ ξάφνισαν, στὸ πρῶτο τους ἀγρόκημα, καὶ τὴ δικιά μου τὴν ἀκοή, συνειθισμένη σὲ κάποιους καινούργιους ἤχους, σὰν πέρασε τὸ πρῶτο ξάφνισμα, μ' ἀγγίξανε ὡς τὰ πιὸ βαθιὰ τῆς καρδιᾶς, μὲ τὸ ἄγγιγμα ποὺ δίνει ἡ πονετικὴ δοξαριὰ καὶ τῆς μονόχορδης ἀκόμα τῆς λύρας, ἕνα ἄγγιγμα ποὺ δὲ μᾶς τὸ δίνει κάποτε καὶ ἡ πιὸ πολυόργανη ὀρχήστρα.

Παλιοὶ οἱ σκοποί σου. Μὰ εἶναι πάθια κοιμισμένα στὴν καρδιά μας, ποὺ μονάχα ἕνας παλιὸς σκοπὸς τ' ἀναστάνει. Κοὶ τὰ παλιά, τὰ συμπαθητικὰ καὶ τὰ λησμονημένα πράματα ποὺ τραγουδᾶς, θυαρεῖ κανένας πῶς μονάχα μὲ τέτοιο σκοπὸ μπορούσανε νὰ τραγουδηθοῦνε. Ξέρω πολὺ καλὰ πὼς σὲ καινούργιους σκοποὺς μποροῦνε νὰ περάσουνε τὰ πιὸ παλιὰ πράγματα, μὰ καὶ ποιά μεγαλύτερη ἀρετὴ σὲ κάθε τέχνη ἀπὸ τὸ νὰ δείχῃ τὴν ἔκφρασή της σὰν τὸ ἀπαραίτητο καὶ μοναδικὸ ντύσιμο τῆς ἰδέας της; Ἔτσι τὰ τραγούδια σου μοῦ φαίνεται πὼς δὲ μποροῦσανε νἆναι ἀλλοιώτικα ἀπὸ κεῖνο ποὺ εἶναι. Ὅπως εἶναι καὶ βρίσκονται, μὲ τὴ σεμνὴ περπατησιὰ τοῦ στίχου τους καὶ μὲ τ' ἁπλὰ καὶ γνώριμα λόγια τους, μοῦ θυμίσανε παλιοὺς, λησμονημένους καημούς, ἀγνὲς λαχτάρες, παιδιάτικα ὄνειρα, γλυκὲς καὶ θλιβερὲς ἀποθυμιές. Μὲ φέρανε στὸ πατρογονικό μου σπίτι, μὰ σεργιανίσανε στὸ παλιό μου περιβόλι, ποὺ μὰ παιδούλα ἔκοβε μὲ τὰ μικρά της χέρια τὰ γιασεμιὰ τῆς μικροῦλας τῆς ἀλτάνας, γιὰ τὴ μικρή μου τὴν ἀγάπη. Ἕνα βιβλίο ποὺ μᾶς φέρνει τέτοια χαρίσματα, ἀξίζει νὰ τὸ βάλουμε κάτω ἀπ' τὸ προσκεφάλι μας, ποὺ κρατεῖ ἕνα κουρασμένο, γερασμένο κεφάλι. Καὶ τὸβιβλία, ἀγαπητέ μου ποιητή, τὸβαλα κάτω ἀπ' τὸ προσκεφάλι μου καὶ ὀνειρεύτηκα ἕνα γλυκό, παιδιάτικον ὄνειρο.

Σπολλάτη σου ποὺ μοῦ τὸ χάρισες.

Πάντα δικός σου

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

„RYTHMES DU RÊVE ET DE LA MORT"

Ἀ δὲν εἶχα διαβασμένο στὸ «Νουμᾶ» (ἀριθ. 319) τὸ περίφημο ἐκεῖνο ἄρθρο τοῦ Παλαμᾶ, κι ἂν τὰ ποιήματα τοῦ Ἐπαμεινώντα Δεληγιώργη δὲ βγαίνανε σὲ τόμο κατόπι ἀπὸ τὸ θάνατό του, εἶμαι πολὺ βέβαιος πὼς δὲ θὰ ξεφύλλιζα μὲ τὴν ἴδια λαχτάρα ἕνα βιβλίο μὲ στίχους γαλλικὰ γραμμένους ἀπὸ ἕνα διαλεχτὸ ρωμιόπουλο.

Διαβάζοντας τὰ ποιήματα, ἔβλεπα πάντα μπρός μου ἕνα δικό μας ποιητή, παραστρατισμένο καὶ ἀκαταστάλαχτο, μὰ μὲ πολλὴ καρδιὰ μέσα του, καὶ μὲ περισσὴ ἁπλοχωριὰ ὁλόγυρά του. Γιὰ τοῦτο κιόλας τὸν εἶδα σὰν περιττό, καὶ σὰν ἄδικο, τὸν ἄψυχο πρόλογο «Préface de Jean Moréas», χρήσιμο ἴσως γιὰ τὸ διαλάλημα τῆς πραμάτειας, κάτι ἄλλο γιὰ τοὺς λίγους ὅμως.

Γιὰ τὸ παιδί, ποὺ ἔλοι τὸ κλάψαμε, καὶ γιὰ τοὺς στίχους του, ταίριαζε νὰ διαβάζαμε κάτι καλογραμμένο ἀπὸ ἕναν ἀδερφό του στῆς τέχνης τὸ στόχασμα, ὅσο θὰ ἔπρεπε καὶ τὴν πονεμένη φωνὴ ἑνὸς πατριώτη του ν' ἀκούγαμε. Θέλω νὰ πῶ, κοντολογίς, πὼς ἂν ὁ νέος ἀργοπορώντας προχωροῦσε ἀνάμεσό μας, ὅσο ἀκόμα ζοῦσε, νὰ βρισκότανε στὴν ἀγκαλιά μας, ὁλότελα δικός μας, ἀφοῦ πέθανε.

Ἀπὸ τὸ ἔργο του, ὅπου ἕνα ρωμαίικο βάθος θέλω νὰ χαίρουμαι, φανερώνεται ὁ νοῦς του θρεμένος μὲ περήφανα ὄνειρα καὶ γεμάτη πόθους ἡ ψυχή του. Μὲ ἀρχοντικὴ γλύκα σοῦ λέει πὼς δὲν μπορεῖ νὰ ὑποφέρει τὴ λύπη του, καὶ πάντα ἡ φωνή του εἶναι θελήματικὰ σοβαρὴ καὶ συγκρατημένη, ὅσο καὶ ἂν εἶναι ἡ ψυχή του θλιμένη, ὅσο καὶ ἂν ξεμολογιέται τὴν ἀδυναμία του. Παντοῦ θὰ τὸν ἴδεῖς ἀρχοντικὰ λυπημένο, σὰ νούφαρο ἀπάνω στὰ νερά, καὶ νὰ λαχταράει ἕνα θάνατο ὑστερικὰ ποιητωμένο, ἀπὸ τὴ δική του τὴ θέληση ὅμως πάντα, ἀπὸ τὴν ὥριμη γιὰ τὸ αἰώνιο προχώρημα ψυχή του.

Μὰ καὶ τὴ ζωὴ τὴν ἤθελε, καὶ πολὺ θὰ τὴν ἀγαποῦσε, ἂν, τὴ γαλήνη γυρέβοντας ταραγμένα, θὰ μποροῦσε νὰ βεβαιωθεῖ πὼς θὰ τὴ ζοῦσε μὲ τὸ